

PACIL DUKAS

L'APPRENTI SORCIER

(De Tvenaarsleerling)

DE COMPONIST

Parijs, 1 oktober 1865 – aldaar, 17 mei 1935

Als componist was Dukas bescheiden maar tevens buitengewoon perfectionistisch, wat ertoe leidde dat hij bijna de helft van de weinige werken die hij schreef, zou vernietigen.

Van de werken die bewaard zijn gebleven is 'L'apprenti sorcier' (De tovenaarsleerling) het bekendste. Dit symfonische scherzo, naar een ballade van Goethe, waar hij zich doet kennen als een kostelijk humorist, schreef hij in 1897.

Overige belangrijke werken:

- de ouverture Polyeucte
- de Symfonie in C (1896)
- de opera Ariane et Barbe-Bleue (1907)
- het ballet La Péri met de inleidende fanfare (1912)

Dukas doceerde orkestratie en later ook compositie aan het Parijse conservatorium, onder andere aan Olivier Messiaen en Maurice Duruflé. Daarnaast was hij een belangrijk muziekpublicist en -onderzoeker.

DE COMPOSITIE

Inleiding:

geeft de sfeer weer van het toverhuis en eindigt met de door thema V uitgebeelde toverformule, waarmee de tovenaarsleerling z'n bezem tot knechtje omtovert.

Deze inleiding is zeer uitgebreid, opgebouwd uit alle belangrijke thema's:

A: **melodie I** (violen con sordino) - **melodie II** (klarinet - hobo - fluit)

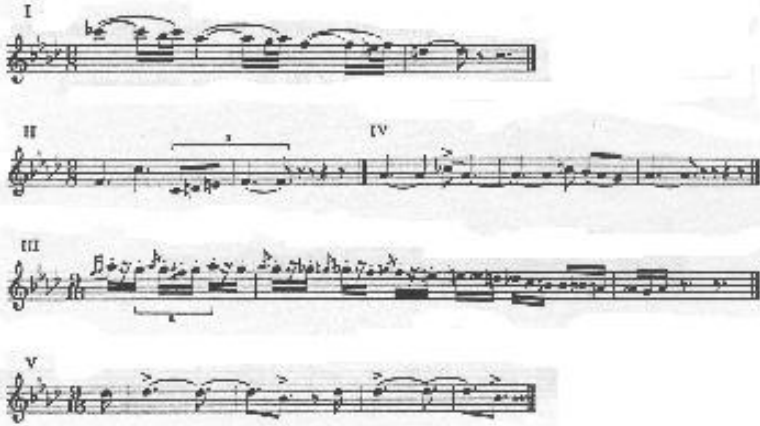
B: herhaling van A

C: **melodie III** (piccolo/fluit/hobo/klarinet)- melodie II (trompet con sordino)

D: **melodie IV** (fluit/harp - hoorn)

E: **melodie V**, de 'toverformule' (gestopte hoorns/trompetten) - melodie I (violen/ altén); afsluiting met paukenslag en daarna inzet van het:

Scherzo in de A-B-A-vorm.

- A:** hoorns/basklarinet/contrafagot/pauk illustreren het op gang brengen van het waterdragende 'knechtje' (=de betoverde bezem), vanaf de derde pas met hoorns/klarinetten.
Hoofdthema, samengesteld uit **melodie II** (stijgend, 'oprichten' van de bezem) en **melodie IV** ('lopend' karakter; de bezem gaat aan het werk) door (3) fagotten: hoofdzin - ontwikkeling (versnelling) met afwisselend de melodieën I en IV.
 Weer het **hoofdthema**: hoofdzin (sinister door gestopte trompetten) - ontwikkeling met melodie III (o.a. met klokkenspel) - crescendo naar:
hoofdthema: hoofdzin door hoorns/basklarinet/trompetten.
 Versnelling (langzamerhand opkomende angst van het knechtje) en dreigend vervolg naar:
melodie III, lyrisch karakter door violen, even later herhaald, nu meer marsachtiger.
 Via een aantal keren herhaling van (gevarieerde) **melodie IV** naar **melodie II** (basklarinet/ fagotten/ celli; strijkers met dreigende heen en weer gaande bewegingen): steeds groter wordt de angst van de leerling. Via verwerking van motieven opnieuw het ....
hoofdthema (hoorns/basklarinet/fagotten/altten/celli).
 Naar een climax met allerlei motieven door elkaar, versnellend naar:
- B:** plotseling wordt de puls afgeremd, gevolgd door **melodie V** (hoorns/ trompetten), afgewisseld met **melodie I** (violten). Enorme paniek bij de leerling: een climaxwerking (stijgende melodische lijn). In z'n wanhoop de bezem te stoppen hakt hij hem in tweeën: het hoogtepunt van deze climax, uitgebeeld door de hoorns en de trompetten die de muziek plotseling tot stilstand brengen.
 Een vondst van Dukas om het ontstaan van twee bezems uit te beelden in het centrale gedeelte van het Scherzo: het is in het verhaal immers een keerpunt.
- A:** Geestig en onheilspellend tegelijkertijd is de inzet van het A-gedeelte: de beide bezem-helften beginnen nu allebei met het aanslepen van emmers water: muzikaal uitgebeeld door 4 keer achter elkaar **motief Ila** (het oprichten van de bezems) te laten spelen: eerst door de contrafagot en de (tweede bezemhelft) door de basklarinet, terwijl bezemhelft 1 (contrafagot) gewoon doorgaat.
Hoofdthema: fagot en klarinet spelen beide melodieën door elkaar heen (eerst inzet fagot, daarna de klarinet): de beide bezemhelften gaan nu vol ijver aan het werk.
 Opnieuw een grote climaxwerking (de paniek bij de leerling is nu optimaal). Via **melodie V** (hoorns) naar het **hoofdthema**, nu triomfantelijk als hoogtepunt van het gehele Scherzo (de bezems zijn niet meer te stoppen). Hoofdzin - ontwikkeling met een grote climaxwerking, culminerend in de door het voltallige koper gespeelde **melodie V**: het verschijnen van de tovenaars, die met één bezwering de betovering ongedaan maakt. De bezems pruttelen nog wat na en daarna .....stille.
- Coda**: een verkorte herhaling van de introductie:
melodie I (violten/altviolten)/ **melodie II** (fagot), gecombineerd met het begin van **III** (solo-altviool) - **melodie IV** (klarinet).
 Vervolgens het slot met **motief Ila** door het gehele orkest.